भावे च तत्सुतः" इति । भ्रातृपुत्राभावे क्रमेण पितृमातृस्नुषास्वसृतत्पुत्रादयः धनहारित्वात् । "भगिनीतत्सुतयोर्विशेषमाह मदनरत्ने कात्यायनः "अनुजो ह्यग्रजो वापि भ्रातुः कुर्वीत संस्क्रियाम् । ततस्त्वसोदरस्तद्वत्क्रमेण तर्पयेत्तयोः" अपरार्के कार्ष्णाजिनिः । "पुत्रः शिष्योऽपि वा पत्नी पिता भ्राता स्नुषा गुरुः । स्त्रीहारी धनहारी यः कुर्य्यात्पिण्डोदकक्रियाम्" । मार्कण्डेयपुराणे "पुत्रोभ्राता च तत्पुत्रः पत्नी माता तथा पिता । वित्ताभावे तु शिष्यश्च कुर्वीरन्नौर्ध्वदेहिकम्" । तेन धनहारी एतद्भिन्न इति कालादर्शः। अत्र पाठक्रमो न विवक्षितः पूर्व्ववाक्येषु अथ ततःशब्दादिभिः श्रौतक्रमोक्तेः "अथ जिह्वाया अथ वक्षसः" इति वत् । कृथ्वीयन्द्रोदये वृद्धमनुः । "स्नुषास्वस्रीयतत्पुत्रज्ञाति सम्बन्धिबान्धवाः । पुत्राभावे तु कुर्वीरन् सपिण्डान्त यथा विधि" । मार्कण्डेयपुराणे "पुत्राद्युच्छिन्नबन्धोश्च सखापि श्वशुरस्य च । जामाता स्नेहवत् कुर्य्यादखिलं पैतृमेधिकम्" । चन्द्रिकायां वृद्धशातातपः "मातुलो भागिनेयस्य स्वस्रीयो मातुलस्य च । श्वशुरस्य गुरोश्चैव सख्युर्मातामहस्य च । एतेषाञ्चैव भार्य्याणां श्वशुर्मातुः पितुस्तथा । श्राद्धमेषां तु कर्त्तव्यमिति वेदविदो विदुः"। शुद्धिविवेके ब्राह्मे "दत्तानां वाप्यदत्तानां कन्यानां कुरुते पिता । चतुर्थेऽहनि तास्तेषां कुर्वीरन् सुसमाहिताः" । दत्ता वाग्दत्ताः । "मातामहानां दौहित्राः कुर्व्वन्त्यहनि चापरे । तेऽपि तेषां प्रकुर्वन्ति द्वितीयेऽहनि सर्वदा । जामातुः श्वशुराश्चक्रुस्तेषान्तेऽपि च संयताः । मित्राणां तदपत्यानां श्रोत्रियाणां गुरोस्तथा । भागिनेयसुतानां च सर्वेषान्त्वपरेऽहनि । राज्ञोऽसति सपिण्डे तु निरपत्ये पुरोहितः । मन्त्री वा तदशौचान्ते पुरा चीर्त्वा करोति सः" । अत्र द्वितीयाहादौ श्राद्धविधानमस्थिसञ्चयनपरम् । कालादर्शे "दाहादि मन्त्रवत्पित्रोर्विदध्यादौरसः सुतः । तदभावे तु पौत्रश्च प्रपौत्रः पुत्रिकासुतः । दौहित्रोधनहारी च भ्राता तत्पुत्र एव च । पिता माता स्नुषा चैव स्वसा तत्पुत्र एव च । सपिण्डः सोदकोमातुः सपिण्डश्च सहोदकः । स्त्री च शिष्यर्त्विगाचार्य्या जामाता च सखाऽपि च । उच्छिन्नबन्धोरिक्थेन कारयेदवनीपतिः" । गौतमः "पुत्राभावे सपिण्डाः शिष्याश्च दद्युस्तदभावे ऋत्विगाचार्य्यौ" । यत्तु चन्द्रिकायां वृद्धशातातपः "प्रीत्या श्राद्धं प्रकर्त्तव्यं सर्वेषां वर्णिलिङ्गिनामिति" तत्सवर्णविषयम् । "ब्राह्मणस्त्वन्यवर्णानां न कुर्य्यात्कर्म्म किञ्चन । कामाल्लोभाद्भयान्मोहात् कृत्वा तज्जातिनां व्रजेत्" इति ब्राह्मोक्तेः "न ब्राह्मणेन कर्त्तव्यं शूद्रस्याप्यौर्ध्वदेहिकम् । शूद्रेण वा ब्राह्मणस्य विना पारसवात् क्वचित्" इति पारस्करोक्तेश्च । पारसवः ऊढशूद्रापुत्रः । अत्रेदन्तत्त्वं सर्व्वपुत्रादेः पूर्व्वस्याभावे पत्न्यादेरधिकार उक्तः । तत्राभावोऽसन्निधिः नाशश्चोच्यते । अतएव पूर्व्वत्र "असन्निधाने पूर्व्वेषाम्" इत्युक्तम् । तत्रासन्निधौ पत्न्यादेः सर्वत्राधिकारे प्राप्ते "प्रोषितावसिते पुत्रः कालादतिचिरादपि । एकादशाद्याः क्रमशोज्येष्ठस्य विधिवत्क्रियाः" "ज्येष्ठ नैव च यत्कृतम्" इत्याद्यैर्देशान्तरेऽपवादात्पुत्रनाश एव पत्न्यादेः सपिण्डनादावधिकारः। असन्निधौ तु पूर्वमेव नोर्द्ध्वम् । अतोऽनधिकारिणा भ्रात्रादिना कृतमप्यकृतमेवेति पुनरावर्त्तनीयम् । मासिकापकर्षोऽप्यावर्त्तनीयः । एकादशाहमासिकानि नावर्त्त्यन्ते "तज्ज्यायसापि कर्त्तव्यं सपिण्डीकरणं पुनरिति" वदावृत्तिविधानाभावादिति केचित् । तन्न अस्य निर्मूलत्वात् । अतस्तदपि कनिष्ठकृतमावर्त्त्यते वृद्धिश्रौतपिण्डपितृयज्ञार्थं तु कृतं नावर्त्त्यते । नासपिण्डेऽग्निमान् पुत्रः पितृयज्ञं समाचरेत् । न पार्वणं नाभ्युदयिकं कुर्वन्न लभते फलमिति" वृद्ध्युत्तरनिषेधनादिति "भ्राता वा भ्रातृपुत्रो वा" इत्यादिहारीतादिवचोभ्यः कनिष्ठादेरप्यधिकारात् तथा चात्र ज्येष्ठकर्तृकत्वबाधः । सपिण्डने तु बहु वक्तव्यं तन्निर्णये वक्ष्यामः। अधिकारिविशेषेण क्रियाव्यवस्थोक्ता विष्णुपुराणे (पूर्व्वादिक्रियाः शुद्धितत्त्वे दर्शयिष्यमाणाः) । "प्रेते पितृत्वमापन्ने सपिण्डीकरणादनु । क्रियन्ते याः क्रिया पुत्रैः प्रोच्यन्तेतानृपोत्तराः । पितृमातृसपिण्डैश्च समानसलिलैस्तथा । तत्सङ्घान्तर्गतैश्चैव राज्ञा वा धनहारिणा । पूर्व्वा मध्याश्च कर्त्तव्याः पुत्राद्यैरेवचोत्तराः । दौहित्रैर्वा नरश्रेष्ठ ! कार्य्यास्तत्तनयैस्तथा । मृताहनि तु कर्त्तव्या स्त्रीणामप्युत्तराः क्रियाः" । दौहित्रतत्पुत्रयोर्द्धनहारिणोरिदम् । एवमन्यत्र धनहर्त्तुः । "यश्चार्थहरः स पिण्डदायी स्यात्" शङ्खोक्तेः । "प्रेतस्य प्रेतकार्य्याणि अकृत्वा धनहारकः । वर्णानां यद्वधे प्रोक्तं तद्व्रतं प्रयतश्चरेदिति "पृथ्वीचन्द्रोदये व्याघ्रपादोक्तेः । मदनरत्ने स्कान्देऽपि "मलमेतन्मनुष्याणां द्रविणं यत्प्रकीर्त्तित"मित्युक्त्वा "ऋषिभिस्तस्य